

İNAN

TRABZON HALKEVİ KÜLTÜR DERGİSİ

İki Ayda Bir Çıkar

İÇİNDEKİLER

- Milli Şefin 19 Mayıs tarihi nutku . . . Abdullah Günel
Halkevlere Yusuf Mazhar Âren
Bu Aşk Ebedîdir! M. Alper
18 milyon birden gülmeliyiz! . . . Dr. İbrahim Okman
Ne çıkar ? «şiir» Muzaffer Konuralp
Kadın B. T.ne niçin ihtiyacı vardır? Suzan Aykut
Edebiyatta Marazî Aşk Dr. Yusuf İzzeddin
Garp Müziğini nasıl sevebiliriz? Dursun Güney
Romantik bir hikâye Hüsni Güler
Düğün ve Evlenmeler Tefik Vural
Geliyor «şiir» Niyazi Özzaim
Tiyatro ve Unsurları Mehmet Alper
Halkevi Haberleri

Yıl : 3

İNAN

Yeni seri
Sayı :
13

TRABZON HALKEVİ KÜLTÜR DERGİSİ

TEMMUZ 1944

MİLLÎ ŞEFİN 19 MAYIS TARİHİ NUTKU

Yazan : Abdullah Günel

19 Mayıs gençlik bayramında Milli Şefimiz, Türk gençliğine ve bütün Türk münevverlerine, her cümlesi baştanbaşa birer prensip ve birer tarihi düstur mahiyetinde ve sonsuz değerde hitaplarda bulundular. «Devletimizin hürriyetini teşkil eden esas vasıflar uzun felâket asırlarının tecrübe mahsulü ve gelecek asırların en feyizli gelişme prensibi olarak bulunmuştur. Milliyetçi Türkiye, anayasasının tarif ettiği Türk vatandaşına, vatansever bir Türk milliyetçisi olmanın bütün imkânlarını vermiştir.» , «Türk milliyetçisiyiz, fakat memleketimizde ırkçılık prensibinin düşmanıyız. Memleketimizde poletika garizleri için uydurulan ırkçılık önderlerinin çok acıklı faciaları hatıralarımızda canlıdır.»

Yalnız bu parçalar; önünde el bağlayıp durup düşünceğimiz bir hakikat abidesi, bir intibah mucizesidi. Bu parçanın içinde asırların tarihi dürülmüştür. Bu asırların yazısını açık bir şuurla okuyan her Türk münevveri, ne idik, ne olduk, neyiz, ne yapacağız problemlerini mutlaka kavramış olur. Her hangi mistik bir heyecan ve heves, bugünkü dünya realitesine rağmen bazı mefkûreleri hayallere daldırması olabilir. Ve bu hayaller o kadar cazip görülebilir ki, bazı tecrübesizlere her türlü milli oluş ve yükselişin sırrını, ancak böyle engin bir ölü peşinde koşmakta sandırması olabilir. Fakat, hakikat karşısında böyle bir sanış; bir hayal, bir rüya olmaktan ileri geçemez. Biz, son beş altı asır müddet, üç kıtada beş

5037660
1944, 13

altı milyon kilometre karelik geniş sahalarda üzerinde devlet halinde yaşamış, hüküm sürmüş bir milletin ve o millet tarihinin son sayfasını kanı ile yazarak bugünkü öz varlığı kurtarmış bir nesliyiz. Ve bu vatan bu millet; felâketlerden, tufanlardan kurtulup yaşamak, saadet görmek hakkını kazanmış ve bunu da ancak kendi gücü ve iymaniyle başarmak durumunda bulunan bir varlıktır. Eğer güç ve iman bütün hararet ve aşkıyle şu aziz topraklar üstünde temerküz etmezse, son ve tam bir yokoluş felâketine uğraması varit görmek, keramet sayılmaz.

Ondokuzuncu asırda Avrupa'da bütün hızıyla gelişen milliyetçilik, türlü mâna ve şekilde tezahürler göstererek devletlerin kâh toplanma kâh parçalanmasıyla Avrupanın bu gün bilinen, kendilerine has milli siyasi varlıkları peyda olmuştur. Bu cereyanın tepkisi Osmanlı imparatorluğunda yıkıcı, parçalayıcı yani menfi bir mahiyet arzetti. Bir zamanlar, bu vaziyet karşısında imparatorluğun sahip ve hâkim unsuru, yalnız dini bir bağ olan islâmlığı bir nevi milliyetçilik sayarak bu yeni cereyanlar arasında tutunmak mümkün olacağını sandı. Tarihi mukadderatın sevkiyle bunun da iflâs edeceği sezilince Türklük mefkûresine dayanır hakikî milliyetçiliğin güdülmesi lâzımgeldiği anlaşıldı.

Bu milliyetçilik ise; mahiyetinde tarih, kültür, dil gibi yaşayıcı ve esas unsurlar bulunan bir realite olmak gerekti. İşte bu,

bugünkü Türkiye Cumhuriyetiyle gerçekleşen vatan ve onun içinde yaşayan, sahibi Türk milletinin, milliyetçilik idealidir.

Bizde milliyetçilik bu merhaleye gelinceye kadar fikirler, bir takım hayali istikametlere de sevkedilmiştir. Fakat bunda daha ziyade zamanın siyasi maksatları âmil olmuştur. Hususiyle Turancılık mefkûresi, fâtihane bir devrin, fâtihane kudretlerini imrendirecek bir azamet ve câzibe taşıdığı halde, kendi gündelik hayatını yürütmekten âciz imparatorluğun zayıf sırtına yükletildi. Bu ağır yüklerle beraber nihayet o da ezilip can verdi.

İşte son zamanlarda bazı hasta kafaların körüklemek istediği fikirler de bu sakat ve iflâs etmiş siyasi oyunların bir numarası idi. Bunlar; yeni bir vatan yaratmış, Cumhuriyet kurmuş, birleşmiş ve kaynaşmış ve en kuvvetli dayanağı bu birlik olan bir milletin içinde bir de ırkçılık kundağı sokmakla onu içinden yarmak ve parçalamak küstahlığına varıncıya kadar gaflet ve dalâlet gösterdiler. Bunlara en keskin sille, çok aziz Milli Şefimizin nutuklarındaki mâna ve ifadedir. Bu vecizeleri, bütün Cumhuriyet gençliği, şuuruna ve ruhuna yerleştirerek, vazifesi başında ve hakikî ülküsünde tek parola, düstur sayarak yürümek borcundadır. Türk gençliğine; Cumhuriyeti, Türkiye'yi yükseltmekten daha aziz ve kutsal hangi ideal olabilir? . . .

Abdullah Günel

Halkevleri:

"Her şeyden evvel Vatan için,"

Yazan: Yusuf Mazhar Âren

Beş altı yıl önce, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Eskişehir Halkevinde Türk sanatı ve Türk ahlâkı hakkında konferans vermişti.

Ünlü terbiyecisi bir coşkun yurt severlikle açtığı kalbinin ince ve gizli duygularını dökmüştü. Türk mimarlığının sağlamlık güden stilindeki mânadan tutturarak, halkın yurt için katlanabileceği şeylerden, köylünün —plâtin gibi— bozulmaz seciyesinden ve uygun ile aykırılığı sezmiş gücünden bahsetti durdu.

Türkün yüceliğini —tarihi misallerle değil— karakterinin gösterilerinden aldığı örneklerle isbat etti.

Sayın Baltacıoğlu vatan ve milletin müstahak olduğu feyiz ve terakkiden mahrum kalmasının sebebini siyasi olaylarda aramadı —tersine gitti— böyle vakıaları başka yerde aradı . . . Ve . . . Yurdun, ulusun yakıştıkları yüksekliğe varmasına mâni olan şeyleri soruşturdu da nihayet birçok hadiselerden Deduction yoluyla (münevver) denilen zümreyi bundan mesul tuttu. . . Söz-

lerini: «Münevverlerin muzir bir kitle teşkil ettiğini» ilân etmekle bitirdi!

**

Ben, sayın konferansçının, Halkevi binasından çıkar çıkmaz —münevverler tarafından— linç edileceğinden korkmuştum. Hüküm pek yamandı. . . Fakat böyle bir şey yapılmadı. Hiç olmazsa gazetelerde, mecmualarda şiddetli bir itiraz fırtınası kopacağını ummuştum; bu da çıkmadı.

Konferansçının —Eğer münevverimsi sayılabilirsem— bana da ucu dokunan sözlerine hak vermişim. . . Sözünü bitirirken verdiği hüküm, bende bir kin, bir hiddet uyandırmadı.

O halde, münevverler ve münevverimsiler; —benim gibi— kendilerini Baltacıoğlunun bahsettiği makulenin haricinde mi görmüşlerdi?

Öyle ise onun muzirliğinden bahsettiği münevverler kimlerdi? Mazinin adamları mı idi? Lâkin hükümde böyle bir tahsis yoktu.

Demekki Baltacıoğlu münevverlere iftira ediyordu, yahut münevverler - bu sükûtları ile bu, alın-gansızlıkları ile - onu tasdik etmekte idiler . . .

Evet, münevver denilen zümreden en ileri gelenlerinin - bir sırada fevran halinde - görünen hissiyatı bir şüphe uyandırmaya kâfi ve bir dâvayı teyid eden delil sayılabilir . Meselâ Mondros mütarekesini takip eden devirde manda sev-dasına kapılmıyan acaba kaç münevver kalmıştı? Pek kahir bir ekseriyetin garanti altına alınmasını artık zaruri gördükleri şey millilikle alakalı mı idi? Yoksa bir çiftlik yurtta şahsen barınmak lüzumunun idraki mi bu zaruriliği yaratıyordu? Yahut mefsuh ve meflûç hislerin düştükleri dalalet ve yeis mi bunda âmildi? (I)

O zaman intişar eden kısa ömürlü bir gazetede «Manda istemeyiz» diye yazdığım bir yazının bana ait olduğunu bilenlerin ta'nına uğramıştım. Eğer bu yazının altına imzamı koymuş olsaydım, umumi

(I. Rahmetli Ali Emiri büyük devletlerin sefarethanelelerinden birinden - manda hakkındaki fikrini sormak için - davet etmişlerdi . . .

Sandık beklemiş İstanbullunu ve burunkanı al fesini giyinmiş, Sultan Rasadın hediye ettiği saati tekimmiş olarak bana geldi, beraber gitmeyi teklif etti . . . Ben bu teklifi teccüssüs hislerimi yenerek reddettim . . .

Bu zavallı ihfıyar çağrıldığı yerden evdet ettiği zaman kendisi den sorulan suale: (Gözyaşlarımı tutamadım . . . Ağlıyarak hanedarı Ali Osmanın asalet ve azameti ile dolu olan tarihimizin heybat-son sahifesi yazılacağına adalet ve insaniyet hislerine bütün cihanın kani bulunduğu Amerika mandasına girmeye tercih ederim) diye cevap verdiğini söylemişti .

Y. M. A.

bir aforoza uğrıyacaktım.

Çürümüş tahtın mukadder olan çökmesiyle altında ezilmek muhakkak olduğundan (manda) istemiştik, diyebilen münevverlerin, Erzurum ve Sivas kongrelerinin faaliyeti başladığı zaman ne yapmaları icabederdi?

Bunun muvaffak olmayacak bir teşebbüs olmaktan ziyade kendileri için rahat kaçırarak - herşeyin gidişini değiştirecek mahiyette bir cereyan olmasından kuşkulanan münevverlerden heyecanlarını, endişelerini saklıyamıyanlardan daha çok saklıyanlar olmuştu .

Cereyana başlıyan hallerde kendilerine bir istikamet vermek için pusuya yatan ve nihayet millî mücadelenin zaferini gören münevverler, korkaklıklarını kamçılayan egoistlikleri; mürailiklerini besliyen gizlilikleri sayesinde gürültü çıkar-madan kervana katılarak Cumhuriyetin içtenliğine sokulmuşlardı . . . Yüzellilik listeye girmiyen ve seyyi-etleri tesbit edilenlerin haricinde kalmakta silikliklerinden istifade eden münevverler vardı . . .

Baltacıoğlunun muzırlığını kast ettiği münevverler bu çerçevenin dışına taşan ve hemen umumilik teşkil eden münevverlerdi. Bu çerçevenin içindeki hainlerle, imansızları esasen müstakil bir mevzu addetme miş olsa gerektir.

Benim anlayışına göre onun muradı: (Herşeyden evvel VATAN için) ödevini, muayyen ve devamlı bir cereyan halinde «Halk» ve «Köylü» yerine getirirken şahıs menfaatlerinin haleldar olacağını mülâhaza ederek bundan kaçınmak çaresi bunlar ve - daha ileri giderek - şahşi menfaat ve rahatları bozulacağını

tevehhüm ederek bir takım hayırların tahakkuk etmesine mâni olanlar ve hattâ pek ileri varıp, böyle hayırları tahakkuk ettirmeye mâni ve (çekememezlik) denilen bir ruh hastalığı çekenler gibi pasif mazarat ika edenlerle, şöhret veya menfaat celbi gibi kör ve sağır ihtiraslarının tatmininden başka bir saika tabi bulunmıyan münevverlerdi . . . hele bu sonuncuları . . .

Onun için ideal, (Herşeyden evvel VATAN için) çalışan ve yaşıyan ve menfaat ve şöhret ihtirasını vatanda hasıl olacak feyiz ve rif'atle dindiren münevverlerdi .

* *

Ben, Baltacıoğlunun eserlerini tamamiyle tetkik ve takip etmiş değilim. Fakat bundan 28 sene evvel çıkan «Din ve Hayat» isimindeki küçük eserini dikkatle okumuş ve o devrin şartları içinde sayın terbiyecinin gençliğin istikalden ve hayattan ümit ve zevk duymadığını, cedlerin bıraktıkları hayır ve hasenat eserlerinin harap olmasına lâkayt kalındığı ve bu neslin (vecd) sizlikten ye'se kapıldığını, karanlıkta yaşadığını bir Bursa seyahatinde teessürle anladığını öğrenmiştim.

Bu eser hakkında (Haftalık gazete) de bir de yazı yazmıştım. Ben de -bir nazariye, bir ilim bahsi olarak değil- meşum bir harp sahnesinde insanların cisim ve candan ziyade ruh ve ahlaktan ibaret bir kıymet teşkil ettiklerini anlamıştım. Bundan dolayı gençliğin ruhi durumu beni fazlasiyle alakadar etmişti . . . Artık yirmi sekiz sene evvelki ye'si taşımayan gençlik ile bugünkü münevverlerin arasının ne kadar açık olduğunu elbet gören sayın terbiyecinin bu yönde ne kanaat beslediğini bilmem . Fakat hayata atılan

verler ummanında kaçının sağ ve salim kaldığını bilmek gerektir.

İstikbalin emniyet ve selâmet müşiresi budur .

Tarih, büyük küçük devletlerin çöküşünün, münevverlerinin çürümesinden ileri geldiğini gösterir. Hiçbir zaman halk, hele köylü münevverlerden önce terreddi etmemiştir. Biz bu hakikati, isimlerini söylemediği millî nezakete uygun görmediğimiz muasır milletlerden bazılarıyla misallendirmek; izah ve isbat etmek mümkün olacağını tasavvur ederiz. Fakat, sayın Baltacıoğlunun haklı görünen dâvasının istinaf edecek yerleri de yok değildir.

Halkevleri altıokun istikametlerinde yürüyüşler temin eden ve (Herşeyden evvel VATAN için) ruhunu yaratan, yayan, yaşatan bir müessesedir .

Bunun çatısı altında, gölgesinde, manzarası karşısında yetişen neslin, dolaşan halkın panzehirlenmiş ruhlariyle, beklenen noktaya doğru gideceğinden, yükseleceğinden şüphe edilemez . . .

* *

Fakat köylünün bütün iç ve dış yüzlerine uyarlığı temin edilerek kurulan köy enstitülerinin güddüğü gayenin ihusulünden evvel İsmail Hakkı Baltacıoğlunun protesto ettiği münevverlerin güler yüzle, tatlı sözle köye girmelerinden korkuluyor .

Gerçi Türk köylüsünün çakmaktaşı gibi kuvvetli bünyesinin sübjektif tesirlere mukavemet edeceği malûm ise de bu giriş devlet, kuvet ve nizamına dayanan ekonomik empozisyonlar şeklinde vaki olursa bozucu etkilerini icrada gecikmiyebilir.

Zaten, her devirde ve her yerde köylü ve küçük halk tabaka

sının tefessuha uğraması, seciyesinin muhassalası olan hayat tarzını bozacak iktisadî rejim istihalelerine uğraması neticesidir . Onlar bunun haricinde mahfuz kalırlar ve iktisadî rejimin müsbet istikamette köylü ve küçük halk tabakasının seciye ve ahlâkiyle muvazi bir terakki göstermesi sayesinde ki bir tekâmül vukua gelir .

Sayın Baltacığlunun şüphelenmediği münevverlerden köylünün iktisadî işlerine karışmak havasına kapılmış ve tatlı vaatlerle, cilt cilt ki-

taplardan misaller getirerek kendilerini olduğu kadar başkalarını da kandırılmış olanların tehlikesi büyüktür. Bunlara doğru altıokun en uzununu ile Halk partisinin gözcülük edeceğine inanmalıdır .

Güvenimiz ve ümidimiz gidişimizin (Herşeyden evvel VATAN için) olmasıdır.

Bizde memleketin hakiki menfaatlerini müdrik münevverler de vardır.

Yusuf Mazhar Âren

Bu Aşk Ebedîdir!

Büyük Atanın ölüm günlerindeydi.

Yedisinden yetmişine kadar bütün gönüllerin yas ve bütün gözlerin yıla dolu olduğu günlerde!

Hatırlar, Ankara radyosundan, birer içli ney gibi içlerini boşaltmağa çalışıyor , birer yaralı kuş gibi inim inim iniyorlar ! .

İskelebaşında bir lokantanın , caddeye açık hoparlörü karşısında , her tabakadan kesif bir halk kitlesi bu hatırlardan birini dinliyor . . . Hemen önümde, biri diğerini belinden kavramış , öbürü dirseğini berikinin omuzuna dayamış iki vatandaş var: gönülleri yas, gözleri yaş içinde iki hamal !

Bu kitleyi ve bu iki hemderdi vecd içinde bırakan hatibin son sözleri şunlar :

«Vatandaşlar! O ölmemiştir.. yaşıyor, yaşayacaktır..»

O anda bir tek kalb gibi çarpan, bir tek vücut gibi birbirinde soluyan bu iki hamal ; kuvvetli bir balta darbesiyle yarılan heybetli bir çınar kökü gibi birbirinden şöyle bir ayrıldı, birinin tarif edemeyeceğim sevinç ve hayret fıskıran taşkın harekâtı karşısında , öbürü iki elini var kuvvetiyle arkadaşının omuzlarına indirdi ve sonra gükreyerek bağırdı:

— «Olan yalan ! . O ölmemiş yaşıttır ! . . . »

Bu ana sütünden ak ve saf duygulu iki insan ruhunun şu hazin tablosunu hatırladıkça ; 19 Mayıs 1919 gününde vatan topraklarına ayak basan Ulu Atanın , vatan topraklarında son nefesini verdiği güne kadar , milletinin ruhuna damla damla yığıldığı büyük sevginin lâyemut bir aşk halinde nesilden nesile intikal edeceği ne daha kuvvetle inanırım . . .

M. ALPER

Onsekiz Milyon; Birden Gülmeli, Birlikte Sevinmeliyiz!

Kızılay kurumu başkanı Dr. İbrahim Okmanın Kızılay kongresindeki hitabesinden

İnsanların gittikçe hodgâm olduğu bu zamanda, Türklüğün üzerinde durulması ve işlenmesi gereken güzel huylarından biri de düşkünlerin yardımına koşma duygusudur.

İnsan başkalarının iyiliği, başkalarının rahatı ve huzuru için vaktinin ne kadar kısmını ayırabiliyorsa o kadar hayvanlıktan uzaklaşıyor ve gerçek insanlığa yaklaşıyor demektir.

Millet için, cemiyet için çalışan, başkalarının hayrına vakit ve kuvvet harcayan insanlar, vicdan huzuru, gönül ferahlığı şeklinde ifade edilen büyük ve insanî saadete kavuşmanın yoluna bulmuş bahtiyarılardır.

Eskiden bütün garp şehirlerinde bir insan, medeniliği, hayır cemiyetlerine mensupluğu ve yararlığı ile ölçülürdü. Milletinizin ve insanlığın hayır ve selâmeti için zaman ayırıyorsunuz . . . elinizden geleni yapıyorsunuz diye size gülen, dudak büken, sizi meczup sayan

bedbahtlar bulunabilir . . . Asıl onlar acınmağa ve gülünmeğe lâyıktırlar. Yalnız kendi için çırpınan bir insanın dünyası; hayali, sevinci, zevki . . . her şeyi dardır.

Kendisini bütün tabiat dururken, bütün şehir dururken bir tek odaya kapamış bir insanın rahatlığı ne kadar zavallı bir şeyse, onlarındaki de öyle . . .

Cemiyete yararlı olmak, cemiyeti iyi bir yola yöneltmek, cemiyete bir fikir telkin etmek her hangi bir şekilde ellerinden gelmiyenler, içlerinde böyle büyük ihtirasların ışığı yanmıyanlar, siz bir milli veya insanî meşale için yirtına çırpına konuşurken kaplumbağanın kabuğundan başını çıkarması gibi hodgâmlık pencerelerinden başlarını uzatırlar ve tıslar gibi gülerler. Fakat size zafer, size saadet, size huzur mukadderdir . . . onlara ise bunaltı, sıkıntı, huzursuzluk! . . . Kendi gendilerine söyledikleri olur:

(Deli gibi şunun bunun keyfini yetirmeğe koştuğumuz yok, şu

bu hulya ile ne kafamızı yoruyoruz ne çenemizi . . . işimiz tıkrında gidiyor, her gün nefsimizin bir yeni hırsını tatminle megulüz . . . daha niçin böyle bunaltı, böyle huzursuzluk duyar dururuz . . . ve niçin halâ hayattan memnun değiliz . . . niçin hırsımız dinmek bilmiyor, niçin kazandıkça kazanmak, yaptıkça yapmak istiyoruz ve muvaffak oldukça küsgünleşiyoruz? . . .

Onlara bir ses, daima kulakları dibinden şöyle seslenmelidir:

(Çünkü insanlığınızı ihmal ediyorsunuz, insanlığınız içinizden sizi dürtüyor da ondan böyle huzursuzsunuz . . . Bu hissi öldürene kadar, tam hayvanlaşana kadar çabalamayınız, biraz da insanlığınızın sesini dinleyiniz . . . insanlık için, millet için, vatandaş için faydalı ve yararlı olmanın yolunu bulunuz . . . içinizde hayır cemiyetlerinde çalışmak, hayır işlerine katılmak, yoksullara, düşkünlere yardım etmek ülküsü yoksa bunu uyandırmaya çabalayınız . . . Bu, gözünüzü görmeğe, dişinizi çiğnemeğe hazırlar gibi lâzım ve zarurî bir şeydir . . . yaşadığınız, insan olarak varolduğunuza inanmanız için bu hissi tatmıya, bu ihtirası ihya edip tatmin etmeğe mecbursunuz . . . insanlık için, yoksul ve düşkün kardeşleri için faydalı ve yararlı olmak ihtiyacını duymıyan, insan gibi yaşıyor sayılamaz!)

Yoksullara, düşkünlere acımak diyoruz . . . şu şartlaki: onlara fazla yükletilmiş bir ata acır gibi değil, bizden olduklarını, bizim eşlerimiz olduklarını aklımızdan çıkarmadan acımak lâzım . . .

Yurdun her hangi bir köşesinden haberi bize kadar gelen bir çöküntü ile üzerimizdeki tavan çatır

diyo-muş gibi doğrulur, ürperir ve çareye koşarsak o zaman ruhumuz bir insan gibi duyuyor, kafamız bir insan gibi düşünebiliyor, vicdanımız bir insan gibi huzur hak ediyor demektir . . .

İşte o zaman görgüsüzlüğün, cahilliğin, hodkâmlığın dört bir yanımıza çevirdiği zindan sınırlarını parçalamış, entellektüel ve idealist insanlığın ufuklarına kadar ulaşabilmiş sayılırız . . .

Daha genç yaştan ruhumuzu, Japon kadınlarının ayaklarını büyümekten alıkoymak için demir kunduralara hapsedişleri gibi sadece şahsî faideler ve hırslarla sarıp dumura uğratmıyalım . . .

Küçük kalan, cılız kalan ayak yine az çok vücudu çekebilir amma cılız ve bozuk bir ruhla bir insan gibi yaşamının, duymanın, tatmin ve huzura kavuşmanın imkânı yoktur. Ruhumuza, alabildiğine genişleme, gelişme ve olgunlaşma payını vermeliyiz . . .

Günde boşa giden enerjimizin ve zamanımızın bir kısmını, maddî manevî varlıklarımızdan hiç olmazsa bir küçük parçayı yoksul, düşkün kardeşlerimiz için ayırmak varken, kolayken ve bizim rahatımıza hiç bir suretle sekte vermeyecek iken bunu yapmamışsak akşam sofrada ağzımızdaki lokma boğazımızda düğümlenmelidir . . . Mademki insanız, kendimizin olduğu kadar, kendimizin olduğumuzdan ziyade cemiyetin ve milletiniz . . . İnsan cemiyet kurabildiği gün artık hayvan değildir. Cemiyet, karşılıklı fedakârlıklar ve yararlılıklarla kurulur. Bir cemiyet içinde feragatsız, faydasız bir ur gibi yaşamak utandırıcı bir şeydir. Bunun için hayır cemiyetleri emrinde çalışmak, varlığımızdan

cemiyet için birşey ayırmak bir ha-
miyyet eseri olmaktan ziyade bir
insanlık borcudur : tabii bir borç,
bir zevk . . .

Hayır cemiyetlerine yapacağınız
yardımı bir gün de sizin imdadını-
za yetişir diye hasıs bir düşünce
ile değil, dosta düşmana karşı gös-
teriş için değil sizin insan olarak,
vatandaş olarak her zaman yapma-
ğa mecbur olduğunuz yardım işini
yapan bir vekilimize, bir icra vası-

tanıza yardım eder gibi yapınız .

Hepimiz birimiz için ve birimiz
hepimiz içiniz . . Bir Atanın onsekiz
milyon çocuğuyuz . . yoksul ve düş-
künlerimize değil yabancı hattâ
üvey muamelesi yapmamız bile
doğru olmaz . .

Gülersek onsekiz milyon hep
birden güleceğiz, sevinirsek onsekiz
milyon hep birden . . .

Dr. İbrahim Okman

Ne çıkar?

Birgün küçük evinin aralık kapısından
Gelecek beklenmiyen bir "Misafir, o anda
Odanda bir baykuşun kanat çırpıntısında
Sönecek ışıkların ve sen şimdi zindanda...

Gerecek üzerine O meşum kanadını,
Sevdiğim, gözlerinin o gün nuru sönecek,
Bir damla suyun o an duyacaksın tadını ;
Kavrulan dudakların bir damla sul diyecek.

Kırkpınardan derleyip topladığım suları,
Dökeceğim kavrulan fildişinden tasına,
Ne çıkar, versen bile hakkında son kararı ;
Gömülürüm ruhumun sonsuz hatırasına .

Muzaffer Konuralp

Niçin kadının kendine has bir Beden terbiyesine ihtiyacı vardır ?

Yazan : Suzan Aykut

Bu sorunun cevabını ancak, kadının ve erkek bünyesinin anatomik, fizyolojik ve psikolojik hususiyetlerini teker, teker gözden geçirdikten sonra şümullü olarak verebiliriz:

İnsan vücudunun yapılış tarzının adalı mesai yani mekanik randımanı dahilinde geliştiğini kabul edersek, her iki cinsin çalışma tarzından anlaşılır ki, adalı faaliyet neticesinde vücuda gelen ikelet nisbetleri erkekte çok daha kuvvetli inkişaf etmesi lâzımdır. Bu cinsiyet farkı bilhassa, münhasıran ev işleri ve analık vazifesi ile meşgul olan kadınlarda bariz olarak görülür. Fakat aksine olarak, küçüktenberi değişik ve erkeğe yakın hayat şartları içinde yetişen kadının yapısı da erkek yapısına oldukça benzerlik gösterdiğini de tesbit edebiliriz. Bunu meselâ, köylerde kadının da iştirak tetiği yıprandırıcı toprak işleri ile

meşgul olanlarda görmek mümkündür.

Fakat, muhit, iklim ve çalışma tarzı insan uzviyetinin değişimine ne kadar tesir ederse etsin, kadın-erkek uzviyeti arasında geniş mik-yasta anatomik ve fizyolojik yapı farkları mevcuttur. Bu ayrılık daha rahim hayatında başlar. Doğumda cinsi hususiyetler oldukça tekâmül etmiş vaziyettedir. Her anne, kız ve erkek çocuklarının en küçük yaşlarından itibaren birçok bakımdan ayrılıklarını kolaylıkla müşahede edebilir.

Vücudun muhtelif yönlerinde kuvvetini, mukavemetini, çevikliğini ve hassasiyetini icabettiren beden terbiyesi mevzuu karşısında her iki cinsin bu yüzden alacağı istikamet şüphesiz ki değişik olacaktır.

Kadın ve erkek teşekkülâtındaki hususiyet, farklı teşekkül etmiş iskelet nisbetleriyle, farklı adele

ve yağ dağılışından ileri gelir. Umumiyetle kadının vücudu narin ve daha ince yapılıdır. Geniş mikyasta yağ dağılışı kadının harici şeklini — bilhassa göğüs, kalça ve bacak nahiyesinde — daha yuvarlak ve yumuşak hatlarla tebarüz ettirir. Kuvvetli bir erkek vücudunda bir takım adele lifleri, sinirler ve damarlar ve muayyen kemik çıkıntılarının deri örtüsü altından keskin olarak görülmesine rağmen, kadında vücut dolgunluğu ile bütün bu teferruat çok daha yumuşak ve belirsizdir.

Doğumdan tam inkişafa kadar geçen bütün devirlerde, erkek gerek boy, gerek siklet itibariyle daha büyüktür. Bu nisbet yalnız bülûğ çağına tesadüf eden zamanlarda kızların lehine görülür. Bu yaşlarda kız çocuğu, gerek boy, gerek siklet bakımından daha süratle inkişaf eder. Halbuki 16 yaşından sonra kız çocuğunda büyüme yavaşlar ve 20 yaşında tamamen biter. Erkek çocuğunda büyüme ise birkaç sene daha devam eder.

Umumiyetle erkeğin kemikleri daha kalın, kenarları ve köşeleri daha keskin ve çıkıntılıdır. Kadınların kemikleri ise daha düzgün ve incedir. Bu yüzden kadının erkeğe nazaran ağır kuvvet işlerine iştiraki daha azdır. Tek olarak baş kemikleri oldukça mühim bir ayrılık gösterir. Kadının kafatası erkeğe nazaran nisbi bir küçüklüğe sahip ise de yüz kısmına nazaran daha büyük bir nisbet gösterir. Yani erkeğin yüz kısmı ve bilhassa çigneme uzvu sayılan çene kemikleri daha iyi inkişaf etmiştir. Bu hal kadının gıda almada daha mütevazî olduğu hakikatini çıkartır. Alın kadında dik yükselir ve daha keskin bir zaviye ile tepe kısmına geçer. Erkekte ise

alın ve tepe kısmı yuvarlak bir kavisle birbirlerinin içine girerler.

Kadının boynu daha yuvarlak ve hemen hiç belirsizdir. Erkekte ise, bilhassa zayıf kimselerde gırtlak boyunda başlıca bir şekil gösterir.

Kadında gövde uzundur. Bu sebepten siklet merkezi erkeğe nazaran daha aşağı düşer. Belkemiği kısımları arasında da nisbetler muhteliftir. Kadında belkemiği, heyeti umumiyesile erkeğinkinden uzun ve daha müteharriktir. Aynı zamanda kadının belkemiği uzun bir bel partisi ile bir lordosa (I) sahiptir. Bu lordosluk belkemiğine merbut ve erkeğe nazaran çok daha münkeşif ve ağır olan kalçadan ileri gelir. Sırt belkemiği ise daha kısadır. Kadının kalça kemiğinin iki yanında, belkemiğinin alt kısmında bir kuruş büyüklüğünde iki küçük çukur göze çarpar. Daha az belirli olarak erkekte de mevcut olan bu çukurlar kadın sırtına ayrı bir cazibe verir.

Göğüs kafesine gelince, bu kadında daha kısa ve daha az derin ve geniştir. Aynı boyda bir erkek ile kadında, kadının göğüs kemiği 5 cm daha kısadır. Böylece kadının miyde boşluğu gövdenin daha yukarı kısmına tesadüf eder. Kafesin aşağı açıklığı kadında erkeğe nazaran daha geniş olup, yukarı göğüs kısmında daha kuvvetli teneffüs hareketleri yapar. Kaburgalar erkek gövdesine nazaran derinin altında daha az meydana gelir.

Kadın gövdesinin en karakteristik vasfı, kalça ve havsala teşekkülâtıdır. Erkeğin kalçası daha dar ve yüksete iken, kadının kalçası diğer aksamına nazaran kuvvetli inkişaf etmiş olup, doğacak çocuğu

(I) . Bel çukurluğu.

barındıracak bir genişlik arz etmek. Kalça kemiğindeki uzuvlar karın boşluğunda sabit bir cihaza merbut olup hareket ile zarar görmezler. Kadın uzviyetinin band ve kıkırdak sistemindeki elâstikiyeti dolayısıyla kalça çemberi eklemeleri erkeğe nazaran daha gevşek ve az mukavimdir. Karın boşluğunun ön tarafıyla alt havsala açıklığı adalelerle örtülüdür. Bunlar kadında genel olarak zayıftır. Bu sebepten havsala erkekte olduğu gibi aşağı üyelerin hareketinde sağlam bir istinat sahası teşkil etmez.

Aşağı ve yukarı üyelerin mukayese edecek olursak, kadında kol ve bacaklar daha dolgun ve yuvarlak, fakat buna nazaran erkekten daha kısadır. Bundan maâda kuvvet bakımından da kadınların üyeleri çok daha zayıftır. Kadının geniş kalça kemiği yüzünden oyluk eklemeleri birbirinden çok uzak kalırlar ve bu yüzden oyluklar aşağı doğru birbirlerine yaklaşarak uzanırlar. Bu suretle kadında bir x bacak tipi vücuda gelir. İşte bu yüzden ki kadında aşağı etraf erkeğin gösterdiği çeviklik ve kudreti gösteremez. Kadın iskeletinde genel zayıf adaleler mevcuttur. Bu hal bilhassa ön kol ve karın adalelerinde en büyük haddi bulur. Bu zaâfiyet kadında adele yapısının hususiyetinden ileri gelmektedir. Yapılan son ilmi araştırmalar neticesinde kadında mail lifli adalelerin daha geniş bir miktarda sarkoplazma ve kadın vücudunun nesci daha fazla ihtiyat madde ve protoplasma - ihtiva ettiği anlaşılmıştır. Bu suretle kadın hamileliği esnasında eskimaddeleleri inhilâl etmek ve yeni maddeler vücuda getirmek iktidarındadır. Erkek ise, çocuğun ana

rahminde anne uzviyetinden aldığı kuvvetin miktarı ile müsavi sayılabilmektedir. Kadında hiçbir cehitte bulunmak zorunda olmadığından, vücudunda ihtiyat maddelerinin bulunması onca okadar ehemmiyeti haiz değildir. O, kuvvetini düşünmeksizin ve beissiz, âni fevkalâde cehitlerde (rekorlar) sarfedebilir. Kadın ise vücudundaki bu ihtiyat maddeleri yanlış beden faaliyetleri ile harcarsa, anreliği sırasında güçlüğü maruz kalır. Böylece kadın uzviyeti, kendisine hayat idamesi için tabiat tarafından verilmiş olan vazifesinden kabiliyetinin büyük bir kısmını kaybetmiş olur.

Kadında nisbeten az olan aıdalı kudret teneffüs ve kalb faaliyetine de akseder. Böylece bu uzuvların faaliyetine dayanan hareketlerde cins farkı tekrar öne çıkar. Kalb adalelerinin inkişaf farkıdır ki erkeğe çabuk ve maksimal iş görme imkânlarını verir.

Kadının hayat sıası (Vital kapasite) erkeğe nazaran daha küçüktür. Bunun için kadında karbondioksit ve oksijen değişimi erkeğe nazaran daha müsaittir. Aynı zamanda kadının kanı 1 ccm de yarım milyar daha az al yuvarlak ihtiva eder. Al yuvarlaklar nesicilerin oksijen mutavassıtı olduğundan, kadın vücudunda oksijen tedariki bu suretle daha az elverişli olmuştur. Bütün bu âmiller kadının çalışma tarzını değiştirir ve mahdutlaştırır.

Kadın ve erkek uzviyetindeki bu anatomik ve fizyolojik hususiyetleri gördükten sonra imüşahade, lerimizi ve tetkiklerimizi bir neticeye bağlamadan evvel kadın ve erkek psikolojisinin başlıca değişik yönlerini de bir kere ele alıp gözden geçirelim :

Farklı istidat ve gelişme şart-

ları neticesinde çocuklar birer en-dividü olarak yetişirler, yani her fert diğeri ile mukayesede kendine has bedeni, ruhi ve fikri vasıflara sahip olur. Cinsler de bu bakımdan birbirlerinden ayrılırlar, öyleki tipik kadın ve tipik erkek vasıflarından bahsetmek mümkündür. İstisnalar (yani kadın halli erkekler ve erkek tipli kadınlar) ancak kaideyi tasdik ederler.

Bu psikolojik farkların cinsiyetlerdeki anatomik ve fizyolojik hususiyetleri ile beraber doğduğunu düşünmek yanlış değilse de, tabiatın bu farkları ne dereceye kadar temin ettiğini kat'i olarak bilemeyiz. Çünkü bu hususiyetlerin muayyen derecede fizik farkların tesiri altında vücut bulması, cinslerdeki değişik fizyolojik fonksiyonların bir neticesi olması, kadın ve erkeğin muhtelif sosyal durumlarına bağlı olması ve nihayet terbiye tesirleri ile de gelişmesi mümkündür.

Bu psikolojik cinsiyet farklarının kıymet hükümleri ile ölçmek, yani erkeğin meselâ kadına nazaran fikren, ruhen üstünlüğünü iddia etmek doğru olmadığı gibi, mümkün de değildir. Çünkü bu kıymetlendirme usulü her iki cinstede tatbik edilebilecek bir ölçüyü şart koşar. Bu ölçü ise hakikatte mutlak ya erkeğin veya kadının kıymet sisteminden alınması icabeder.

Umumiyetle kadın erkeğe nazaran daha kapalı bir ruh hayatı yaşar. Kadında herşeyden fazla hissiyatın hakimiyetidir. Kadının his âlemine temayülü kendini birçok noktalarda gösterir: meselâ kadın güzel sanatlara, dine daha ilgili vaziyettedir. Her halde onun bu vasfı biyolojik vazifesi ile münasebeti vardır. Çünkü çocuk terbiyesi-

sinde mühim bir nokta, his âleminde çok daha canlı olan çocuklarla ruhi bir birlik yaşayabilmektir.

Yine çocuk terbiyesindeki biyolojik vazifesinden dolayı olacak ki, kadın erkeğe nazaran değişik sosyal bir durumda bulunur. Kadın kendinin ve çocuğunun himayesi için dikkat ve itinaya muhtaçtır. Onun ruhunda mücadele ve taarruzdan ziyade iltica etmek, sığınmak, himaye edilmek arzusu vardır. Anne daima çocukları ile bir cemiyette yaşamağa mecburdur. Erkeğin ruhunda ise ayrılmak, uzaklarda doluşmak hırsı vardır. İrade ve akli kuvvetli olan erkek, kat'i itaat kuvveti karşısında saygı talep eder; kadın ise cemiyetinde ancak kıymet ve hürmet ifadesi arar.

Kadın ruhunu karakterize eden diğer bir taraf da, kendini başkasına bağlayışı, çocuğuna, erkeğine vakfediş vasfıdır. Bu vakfediş fedakârlık, tahammül, feragat ve sabır ile kendini gösterir. Buna nazaran erkek daha hoddin ve arzusuna bağlıdır. Erkek şahsiyet sahibi olmak için kendine has bir yoldan gider, cemiyet hayatına uymak için ayrıca terbiyeye muhtaçtır. Kadın ise kendi hali ile cemiyete intibak eder ve ender olarak müstakil bir şahsiyete yükselir.

Kadının sinir sistemi erkeğe nazaran değişik, labildir. Esasen bu onun hassasiyetiyle anlaşılabilir. Yine bu sebeptendir ki erkeğe nazaran dikkati daha çabuk dağılır. Refleks müddeti kadında daha uzundur. Bu suretle kadın uzviyeti her hangi bir tembihe daha değişik bir cevap verir. Genel olarak insanda sükûneti nisbetinde refleks müddeti kısa, konan trasyon kabiliyeti fazla olur. Bu fikir bize erkeğin kadına na-

zaran tam ve gayeye uygun çalışma tarzını gayet iyi izah eder.

Bütün bu ruhi cinsiyet farkları daha pek küçükten kendini gösterir. Meselâ oyunda değişik ilgi istikametleri g'ze çarpar. Bülûğ çağında bedence erkeklerden daha erken inkişaf eden kızlar, kendini tanıma, kendine hâkim olma bakımından, ahlâk hükümlerinde, ya bencilarda anlaşma ve tavr ve hareket bakımından daha çabuk olgunlaşırlar. Erkek ise genç yaşta düşünme, arama, araştırma ve bulma, tabiat müşahedesinde, teknik ve siyasette kıza nazaran üstündür.

Yukarda saydığımız her iki cins arasındaki anatomik, fizyolojik ve psikolojik karakterlerin mukayesesi, bize her türlü beden hareketinde kadının hususiyetini gözetmek lâzımgeldiğini aşikâr olarak gösteriyor. Gerek iskelet, adele ve kanterkibi, gerek ruhi mizaç ve karakterlerde, kadın vücudunun erkeğe nazaran değişik bir terbiyeye ve çalışma sistemine muhtaç olduğunu görüyoruz. Kadın körükörüne erkek vücuduna uygun gelen çalışma tarzını taklit edemez, bilâkis kendine has bir çalışma yolu ve çalışma sahası bulmağa mecburdur. Erkeğin işinde kuvvet barizdir. Azami yorgunluklar ihtiva eder. Kadın ise işine daha mutedil enerji sarfiyatıyla intibak eder. Bu yüzden uzun bir mukavemet gösterir. Çalışma tempo-

sunda az zorluk vardır. Bu arada da sık sık kısa dinlenmeler göze çarpar. Bu suretle uzviyet kendi kendine bulduğu bu çare ile aşırı yorulmadan kurtulmuş olur. Erkek hareketlerinde tam ve kalidir. Kadının yumuşak ve kayıcıdır. O daha ziyade raksli ve zarif hareketlere meyyaldır. Kadın, kadın olduğu için ritme uygun hareket şekillerini sever. Ritmik, dans, tempoya uygun ve seyyal hareketler onun ruhi hayatını okşar. Kadın hareketlerinde değişiklik yapmak kolaylığına sahiptir. Bu imkân ona 'güzellik yaratmak istidatlarını da verir.

Kadın çalışmalarında temel kaide kuvvet tasarrufudur. Çünkü onun kuvvet ihtiyatından ilk hak sahibi olan doğacak yavrudur. Bunun için kadın beden terbiyesinde «Manş denizini erkekten daha çabuk geçmek» meselesi mevzubahis olamaz.

Kadının beden terbiyesinde ancak şu sual varitti: : Hangi tarz beden hareketleri kadını en güzel mesleği olan anneliğe hazırlar, onda saklı bulunan bedeni, ruhi kabiliyetleri ahenkli bir tekâmüle sevk eder?

Bu sualin cevabını da gelecek bırakıyorum.

Ticaret lisesi beden terbiyesi öğretmeni

Suzan Aykut

Edebiyatta

Marazî Aşk

VE

Deli Guy de Maupassant (Gi de Mopassan)

Çeviren ve Toplayan: Dr. Yusuf İzzeddin

— Tıbbî İncelemeler —

3

Bu hikâye nüvis, otuz yaşından kırk yaşına kadar onaltı cilt küçük hikâye, altı roman, üç seyahatname yazmıştı. Evlenmemişti. Tenasüli temayülleri fevkalâde ziyade ve bu hususta az müşkülpesent idi. Lâkin ciddi olarak hayatında hiç kimseyi sevmemişti. En ziyade sevdiği (müellif, Shakespeare idi. Evde şatlı yaramazlıkları ve boş şaklabanlıkları vardı. Karikatür tavşiflerinde, güzel kelimeler ibdamda, hayretengiz, güzide bir zekâya malikti. Çocukluğunda bile içki kullanırdı. Tenasüli iştihası fevkalâde kuvvetli, müştet ve iztirar vasfında olduğu şüphesizdir. Kendisinde tanıması güç olmıyan bir ruhi halet varsa deruni sükünsuzluğu idi.

Hayata şiddetli bir humma ile sarılmış, herşeyi tatmak, tattığını

değiştirmek isterdi. Zevklere ve müştehi olan şeylere karşı meylinin işbâi kabil değildi.

1880 yılında da nörasteniden muztarip oluyor. Kendisinde gittikçe hodperestlik artıyor, nefesine fazla ihtiram ediyor. Arasına zâti, sebep-siz bir neşe geliyor. Vakia bunlar mütehassis bir doktor için mânidar. Fakat iş bununla bitmiyor. Başka mühim bir amil daha karışıyor. Şair frengiye yakalanmıştı. Bu hastalık kendisine istikbal için birçok felâketler hazırlıyordu. Deliler hekiminin ihmal edemeyeceği veraseti, hafif sinirliliği, içki suistimalini de hesaba katarsak zaten mütâid olan bu adamcağızı çıldirtti demekte tereddüt etmeyiz.

Yine o yıllarda bir göz hastalığından muztarip oluyor. Buna

(Ophtalmoplegie interne) teşhisi konulmakta tereddüt edilmemiştir. Bu hastalığın başlamasıyla beraber şaire yarım başağrıları nöbetleri gelmeğe başlıyor. Birdenbire yarım saat kadar gece karanlığında kalırcasına adeta kör gibi oluyor.

Günden güne artan bir hırs ile hayata sarılan zinde ve tüvana vücut yerine cesaretsiz ve mağnum bir sınırlı kaim oluyor. Artık büyük bir bedbin oluyor ve her zaman ölümü düşünüyor....

Zavallı şair tákatsız ızdıraplarını teskin için birçok çarelere başvuruyor: eter, morfin, afyon, kloroform, esrar kullanıyor. Hele eterin verdiği sekir halini (Pierre et Jean) hikâyesinde pek güzel tasvir etmiştir. Hattâ (fou) unvanlı hikâyecinin de hayretbahş bir vukuf ile bir erkeğin sevdiğini, atından kıskanmalarına tasvir eder. (Sur l'eau) de elemelerine sükûnetbahş olan eterin muztarip bir ruha nasıl kuvvet verdiğini tasvir eder. Bu mükeyyif hakkında ki şairin intibalarını dinliyelim:

«Eterin tesiriyle mırıltı nevin-den, adeta iki adamın aynı zamanda konuşmalarını andırırçasına sesler işitilir, lâkin bu sesler kelâm tarzında müşekkel ve mânidar değildir. Hele esrarda olduğu gibi katiyen hayal de görünmez.... Afyonda olduğu gibi de şiddetli görme hurafelerine meydan vermez.»

Bundan üç yıl sonra şair yazmış olduğu (la peur) ünde trampet seslerini, yanısıra aksaçlı bir kadın görüldüğünü tasvir eder. (Apparition)unda ise arkasından hafifçe dokunulur gibi geliyordu. Uzun uzadıya sesler işitir ve bir beyaz kadın görürdü. (Lui) sinde ise meşkûk bir şekil, bir tabure üzerinde oturuyordu. 1887 deki (le Horla) sında et

rafındaki idrâki tegayyürleri seçmiye başlıyor. (Sur l'eau) da «Birdenbire kendimi bir ormanda gördüm», daha sonra «nilteler, feryatlar işittim» diyor. (La vie errante) da işitmeğe ve koklamaya ait hissî hurafelerden, (qui sait) de kulak çınlamasından, katar geçer gibi gürültüden, çan seslerinden, bir kalabalığın ayak gürültüsünden, kanepelerin ve diğer mobilyaların sıçramasından ve düşmesinden bahseder.

1885 den sonra Maupassanın hastalığı üçüncü devreye, yeni bir safhaya dahil oldu. Birdenbire tâ esas şahsiyetinde mühim bir değişme oldu. Mizacı değişti, Aslan şen tabiatı, gamnâk bir hale değişmiş iken bu defa nazik, yumuşak kalpli, duygulu, bütün mânasiyle mütehassis bir ruh olmuştu. (Yvette) ve (Mont oriol) da şairin bu mizaç değişmesi hissedilir. Hattâ Maupassan hakkında neşredilen edebi tenkitlerde bile bu devirden itibaren ikinci bir üslûp takip ettiği, büyük bir halâvet ve hararet göstermeye başladığı yazılmıştır. Aynı yıldan sonra kendisinde bir düşkünlük, yanısıra bir kırgınlık galebesi güç olan bir uykusuzluk, izalesi imkânsız bir başağrısı, şiddetli bir korku ve ihtiraz vardı. Ekseriya bir titreme gelir, yüzü sararır, gözleri parlardı.

Şairde gittikçe artan bu değişimleri, yazdığı yazılar pek güzel gösteriyordu. Zaman geçtikçe yazıları müterakki, umumî felce mahsus gayet mümeyyiz bir vasfı kazanıyordu: el yazıları birbirine sıkışık, titrek, beceriksiz, gayri muntazam ve bazan çocukça idi, Mektupların muhtevileri vuzuhtan mahrum, lüzumsuz tekrarlar, çizgiler, ilâveler, birçok imlâ yanlışları ile dolu idi. Hafif bir büyüklük duygusu ve itisaf

fikri de farkediliyordu. Artık kendisinde sanat medhâresi tükenmiş, fikir hasilâtı sifira inmişti.

Bununla beraber herşeye rağmen Maupassan, dikkate şayan zâti bir tenkid ile kendisine ruhi bir hastalığın yaklaştığını görüyor ve vasiyetnamesini yazıyordu.

1892 de intihare tesaddi etti. Lâkin tabanca ateş almadı. Hizmetkârı evvelce kurşunlarını almıştı. Bunun üzerine hasta, eline geçirdiği bir kâğıt bıçağıyla şahdarmarlarını açmağa kalktı. Lâkin biraz kendini yaralar yaralamaz bağırarak yardım istedi....

En sonra 1892 yılının son kânun ayında Paris civarında bir timarhaneye sokuldu. Orada, heyecanı arttıkça deli gömelğine sokarlardı. Yavaş yavaş, büsbütün aptallaştı. Aynı yılın Temmuzunda bu marazî levhayı ölüm takip etti.

Maupassan fevkalâde bir hikâye nüvis idi. Hikâyeleri baştan ayağa birer bedia, birer şiir idi. Hastalığı ilerledikçe bu maraziyeti da ondan ayrılmaya, uzaklaşmaya başladı. On yıllık çalışma hayatı gösteriyor ki şair hikâye yazmakta pek faal idi. bu behre ve gayret, psikozun tamamen meshuru oluncıya kadar devam etmişti.

Bu kabil meşhur şahsiyetler hakkında profesör doktor Mazhar Osman bakınız ne diyor:

«Şayi olan bir şöhrat, her kalbe nüfuz eden hürmet daima hakikati görmeye mânidir. İnsanlar bu büyük unvanların meshurudur, esisidir. Meşhur adamların kusurlarını keramet telâkki etmek, en cüz'î mahasinini fevkalâde büyültmek insanların psikolojisi icabındandır. Bu te-sallûf tarzı yüzünden âlil ruhların, muvazenesizlerin icat ettiği prensip

ler cemiyeti beşeriyenin binlerce nesilleri üzerinde mübrem bir belâ gibi payidar kalmış, marazî hezeyanları fakilli insanların umuruna nazım olmuştur. Tarihî en büyük adamlar; dimağı en kusurlu olanlarıdır. Bugün bimarhanelerde, fen darülesaretlerinde birçok Mehdiler, birçok Napoleonlar görülmüyor. Bunlar zemini müsait bulsalar marazî hezeyanlarıyla beşeriyete neler tuhfe edeceklerdi? En nüfuzlu nazar sahibi zan olunanlar, bir şöhratın deliliklerinde, hezeyanlarına yıllarca hürmet ederler. Edebiyat gibi hayaller içinde rakeden, büründüğü rengin üslûbiyle birçok sakat beyinlerin ayıplarını saklıyan mesleklerde değil, en müsbet fenlerde bile büyüklerin delilikleri, birçok zaman, bazan hiçbir zaman, nazara çarpmaz. Tarihlerin sahifelerini tezyin eden kahramanları, Mehdileri bir tarafa bırakalım, bugün bile bimarhanelerde ehemmiyetle tedaviye muhtaç birçok çılgınların beşeri cemiyetin ikbaliyle, mevcudiyetiyle istihza edercesine serkârda buldukları her yerde, her gün görülmektedir. Bu gibi meşhur şahsiyetlere delilik isnadı, ahlâkî cinayet telâkki olunuyor. Köre kör, sağıra sağır demek, gayet tabii görülürken deliye deli diyen hekim değil, halk muvacehesinde, meslektaşları arasında bile itaba lâyık oluyor.

Müterakki umumî felcin pek ilerlemiş bir devrisine gelmiş muharrirlerin makalelerini seve seve halka okuttuklarını, ruzmere meselesi arasında görülen hırçınlıkları, hezeyanları, yorgunluk diye telâkki olunduğunu, yalnız köylü kulüblerinde değil, hattâ mütecessis gazetede idareevlerinde, ince düşünüşlü muharrirler kulüblerinde bile, gö-

rılmaktadır. Bir ailenin binlerce liralarını, bütün servetini, herkesin gayet makul ve takdire şayan gördüğü teşebbüslere feda eden ve tek mil bu işlere, yakalandığı ruhi hastalık sebebiyle teşebbüs eyliyen umumi felç malûllerine çok tesadüf edilmektedir. Terbiye, sanat ve muhit, hastalıkların seriri levhasına, hususî bir vasıf bahşetmektedir. Bir müteassıpta, hastalığı hangi şekilde olursa olsun mezhebî hezeyanlar görülmesi, genç bir adamda aşk ve şehvete ait hezeyanların galebesi ekseriya hastalığın sebebinin mezhap veya aşk olmasından değil deliliğin haricî bir boyasından ibarettir. Bir köylüye manya nöbeti gelince saçma sapan, türküler söyler, bir mütefennin ise bu halinde keşifler iddia eder, konferanslar verir....»

Maupassandaki hastalık da kimsenin takdir edebileceği bir görüğe çarpmıyordu. Halbuki sinirli, içkiye düşkün, frengili olan şair, beyin frengisine ve nihayet mütearakki umumi felce yakalanmış, adım adım meşum akibete yaklaşıyordu.

Acaba Maupassanın eserlerine bu marazî haleti bir kıymet verdi mi? Bütün eserlerinde hassas ve nermin bir nuhun, hayalperverane ve fantezili bir uslûbun hakikat fotoğraflarını şairane ve mübalâgâkârane süslediği görülür. Şehvet deliliğine uğramış bir genç ne güzel tasvir etmişti. O ince ve keskin deha bize ne zengin bir tıbbî müşahede hediye etmişti. Şairane düşünenler, Maupassanın eserlerine

bu mümtazlığı bahşeden belki de ruhunun bu hastalığıdır, diyorlar. Fakat bizce katiyen hayır...

Birçok meşhur şahıslarda, bazı ruhi haller, eserlerine ulviyet bahşetebilmiştir. Meselâ (Faust) de Göthenin gençliğe müstak ve susamış ruhunun büyüklüğünü görürüz. Beşerî medeniyet aleyhinde bedbin eserleriyle temayüz eden (Emile) müellifi Jean-Jacque Rouseaunun alil doğmuş dehasiyle o yüksek mevkiini kazandığını takdir ederiz. Fakat en basit bir görüşle takdir olunur ki Maupassanın eserlerinde psikozun faldesi olmamış, zararı olmamıştır. Deha ile delilik burada ikiz marazî kusuriyle ufule yüz tutmuştur. Beyni en salim olduğu zaman en güzel eserlerini yazmıştır.

Pek derinden mariz ve malûl olan bu muhterem beyin, daima dahiyane, hiç olmazsa bedialar yaratan eserler meydana getirmiştir.

Dr. Yusuf İzzeddin

Not :

Geçen sayıdaki «Edebiyatta marazî aşk» başlıklı yazımızın on beşinci sayfasının birinci sütununun yirminci satırına, tertip esnasında unutulmuş olan şu kelime «dehil (-)» ilâve edilecektir, özür dilerim ;

Y, İ,

Garp Müziğini Nasıl Sevebiliriz?

Yazan : Dursun Güney

Ötedenberi ezeli bir dâva vardır: Alafranga — Alaturka . .

Bu vadide yüzlerce makale yazılmış, konferanslar verilmiş ve münakaşalar olmuştur. Ben de bu dâvayı tahlil veya iki taraftan birisini tercih edecek değilim. Bu mesele varın münakasa edile dursun. Hakikat ne ise birgün kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Benim asıl üzerinde dörnmak istediğim şey şudur:

Alafranga müziği de nasıl sevebiliriz?

Dünyada herkesin aşağı yukarı müziğe karşı bir sevgisi ve bir meyli vardır. Bugün en iptidai kavimlerin bile kendilerine has bir nevi eğlence ve merasim müziği vardır. Binaenaleyh herkesin hoşlandığı bir müzik nevi olmak gerekir. Şayet, hiçbir müzik nevinden hoşlanmıyanlar varsa, onların sayıları pek azdır ve bunlara hiç şüphesiz en saf ve yüksek zevkler hiçbir zaman malûm olmayacaktır...

Halk türküleri de dahil olduğu halde Alaturkayı sevdiğimizi kabul edelim. Fakat, pek çoğumuz ala-

ranga müzikle meşgul olmak şöyle dursun, onu dinlemeğe bile tahammül edemeyiz. Kafamızdaki müzik sadece alaturkadır. (buna, son zamanlarda bir de caz musikisi katılmıştır). Bence, bunu bir bakımdan haklı görmek icabeder. Çünkü, bu iş bir alışma meselesidir. İnsan alıştığı şeylere karşı aşınadır ve ondan az çok birşeyler anlar.

Alaturkayı sevenlere şu suali sorunuz:

-- Alaturkayı niçin seversiniz?

Alacağınız cevap şudur :

— Çünkü, onunla büyüdüm, küçüktenberi duyduğum odur ve ona alıştım. Bu cevap yerinde ve mantıktır. Mesele alışmadadır.

İşte, bunu alafranga müziğe de tatbik edebildiğimiz takdirde hiç şüphemiz olmasın ki aynı sevgi, «Alafrangaya» karşı da duyulacaktır. Şimdi, bunun ne suretle temin edilebileceğini araştıralım.

Şahsen, bunun evvelâ şarkı yoluyla temin edileceğine kaniyim. Şarkı, insan için lakırdı veya sadece

bağırarak kadar tabiidir.

Şarkılar öğrenmek, bunları toplu bir halde söylemek, sonraları aynı şarkıları «Kanon» halinde söylemek ve halka dinletmek muhakkak çok sesli müziğe doğru atılacak ilk kat'ı adımdır. Bunda dikkat edilecek en mühim şey, şarkıları güzel seçmeyip, en iyileri ve en tanınmış kimselerin şarkılarını bulmak ve öğretmek. Fena şarkı öğretmektense teşekkül edecek zevk namına, öğretmemek daha hayırlıdır.

İlk korolar ve konser şüphesiz dinleyicinin canını sıkacak ve ondan pek fazla birşey anlamıyacaktır. Çünkü o müziği kendisine öğretilen şartlar içinde aradığından, bir tabiileşme arzusunun mahsulü olan eserleri hayretle karşılar. Zaten garip telekkisi ve anlamama biraz da «Sadece öğrendiklerini tabii bulmadan ileri gelir».

Bugünkü yapılmakta olan yenilik asla bir taklit değildir. Bu hareketimizin gayesi:

— Senelerdenberi zevkimize hükmetmiş, onlara şekil vermiş olan sıkıcı ve bunaltıcı tesirden kurtulabilmek için noksan öğrenmiş olduğumuz şeyleri islahatın ibarettir. Yıllardanberi söylenen hep aynı ses kümeleridir. Halbuki değişen zevk

ve dünya ile bu eski ve iptidai ses yığınları beraber yürüyemezler...

İkinci benimeme vasıtası Radyolardır

Bu zamanda nereye gitseniz bir radyoya tesadüf etmek mümkündür. Alaturkayı dinlerken, alafranga da yer vermek, onu da bol bol dinlemek, konser fırsatlarını kaçırmamakta, benimseme âmillerindedir.

Bu şekilde sabırla bir müddet devam edilirse, bu müziğe de farkında bile olunmadan kolaylıkla alışılır.

Üçüncü vasıta

Aynı şeyleri başkalarına da hararet ve samimiyetle tavsiye etmek ve propagandasını yapmak.

Sanat esasen bir propaganda dan ibarettir ve taş devrinden zamanımıza kadar meydana getirilmiş olan sanat eserlerinin hemen hepsinde propaganda fikri mevcuttur.

Birçok sahalarda ilerlelik, bu sahada da geri kalamayız, çünkü daima ileriye, güzele, doğruya ve yeniliğe gidiyoruz. Binaenaleyh tuttuğumuz yol doğrudur ve kaybedilecek vaktimiz yoktur.

Dursu Güney

Romantik Bir Hikâye

Kardeşim Samim Zarafiyâ

Onunla üzerinde, sararmağa yüz tutmuş sarmaşıkların bulunduğu büyük, demir bir kapının önünde durduk.

Kapının aralıklarından bahçe görünüyordu.

Ben dedim: bu bahçede yüksek sevgilere kavuştum, burada Allaha yükseldim ve burada mahvoldum.

Etrafını otlar bürümüş muntazam taş döşeli bir yol ağaçların içinde kayboluyordu. Birbirine ardıc ve çam ağaçları birçok acayip şekiller yaparak uzayıp gidiyor, yüksek dallarda kuşlar ötüyordu. Herşeyde bir unutulmuş ve perişanlık görünüyordu. Mermer heykellerin etrafı otlarla dolmuştu. Havuzun her tarafına karıncalar yuva yapmıştı. Eve çıkan beyaz mermer merdivende serçeler dolaşıyordu.

Taş yolda yürürken o hiç konuşmuyordu. Sanki bu yerlere korkarak ve hürmetle basıyor ve bir şeyi incitmekten çekiniyordu.

Ağaçların içindeki pancuraları inik eve geldiğimiz zaman onun ağladığının farkına vardım. Bu vahşi güzellik ve bu her ağacın altında titreyen muhteşem sessizlik, ona bir şeyler hatırlatıyordu. Bu, semaya, Allaha kalkan kollar gibi yükselen ağaçlar, havuz ve beyaz boyalı ev, ona mazide yara halinde kalan bir sevginin sesini veriyordu.

Onun hikâyesini çok az biliyordum.

Dökülen yapraklarla dolu havuzun kenarına oturduk. İkimiz de

susuyorduk. Elma ağaçları birbirine muvazi iki sıra halinde vadiye kadar uzanıyor, havuzun etrafındaki salkım söğütler sulara kadar eğiliyorlardı.

Ben, bu tabiat zenginliğine hayran olmuş etrafı seyrediyor ve arkadaşımı düşünüyordum. Birdenbire söze başladı:

— Şimdi duyduğum şeyleri sana anlatmama imkân yok. Şu güzelliklere bak.

Etrafı gösteriyordu.

Evet, bu bahçe benim sevgimin diyarındır ve sevgimin mezarıdır. Ben maddenin istirabından kurtularak Allaha yükselmenin yolunu burada buldum. Ben bahar renkli ve tül kanatlı saadeti burada tanıdım. O saadetler ki; şimdi iğneli çıkırıklar gibi içimde dönüyor. İnsanların saadet dedikleri şeyler o kadar basit vakalar ki, siyah gözlerinde titreyen parlaklık ve dişlerindeki beyazlık bana sonsuz saadetler verirdi. Sevgisini taşıdığım için kendimi kıymetli hissediyordum. Ona karşı olan sevgim bir ibadetti. Sevgiyle dolu içime kapandığım zaman insanları, göklere ve yüksek faziletlere kavuşturan yolun, sevgi olduğunu anlardım. Ben, insanların karıncalar veya solucanlar gibi öldüğünü burada anladım ve ölümle varolmanın tezadı beni burada mahvetti. Birgün ibadetimin, sevgimin ve herşeyimin göklerden toprağa düştüğünü görünce deli olduğumu zannettim.

Ölümü, kızgın demir parçaları veya çekilen tırnaklardaki ıztırap gibi içimi yaktığı halde beni öldüremedi. İnsanlar herşeye rağmen ölemiyor.

Onu kaybettikten sonra bu gök lere yükselen çam ağaçlarını onunla gezdiğimiz, onunla oturduğumuz her yeri gözyaşları içinde günlerce dolaştım. Bu bahçenin hiçbir yeri yoktur ki orada benim gözyaşlarım bir mersiye olmasın.

Durdu; sanki mazinin derin karanlıklarına bakıyordu. Eliyle havuzun suyuna birkaç defa dokundu. Gittikçe büyüyen daireler havuzun öbür kenarına doğru açıldılar.

Gözyaşları içinde devam etti:

— O, kadınların en iyisi idi. Gü-lüşünde, konuşuşundaki mânalar ve şekilleri hiçbir zaman anlatamam. Onu sadece hissedirim. O saadet ve acı veren bir histi. Tabiat ve sevgim içinde uyuyordu.

Her zaman onunla olmayı, bahçeleri onunla gezmeyi tabiattaki gizli şiiri onunla okumak istiyorum.

Sonra, birgün onu hasta görünce çaresizliğim beni ağlattı. İşte on gün hayatımın dönüm noktasıdır. O günü şimdi imiş gibi tamamiyle hatırlıyorum. Şu karşiki ağaçların üstünde karabulutlar vardı. Havuz da yine bugünkü gibi kuğular dolaşıyordu ve yapraklar dökülüyordu.

«Yapraklar dökülüyordu» diye birkaç defa tekrarladı, sonra:

— Ey duyduğum mukaddes ıztırap: beni niçin öldürmüyorsun, belki yalnız onun için yaşıyorum, fakat nasıl oluyor da hâlâ varım? diye inledi. Benimle gel dedi. Bu kat'i emre itaat ettim. Yürümeğe başladık. Şurayı görüyor musun? dedi. Şu, çiçeklerle geçilmez bir hale gelmiş gölgeleri serin ağaçları, ona ilk defa sevgimi orada söylemiştim.

Burası, şu elimle tuttuğum tahta koltuklarda onunla kaç defa oturmuştuk. Kuğuları gösterdi. O bunları çok severdi, derken ağlıyordu. Semaların pırıl pırıl yandığı gecelerde, bu ağaçların altında oturur, havuzdaki geceyi, gecede ki ş i i r i seyrederdik...

İnsana sessizliği telkin eden gece sesleri içinde bana sokulduğunu ve başını göğsüme dayadığını hissettiğim zaman sevincimden ağladım. Onun da ağladığını görmek beni hem sevindirir, hem üzerdi.

Ey ölüm! Şimdi onu ne yaptın? O dokunmaya kıyamadığım rüzgâr dolu saçları şimdi nasıl, o gözler ve bir dünya kadar zengin hissiyat ne oldu?

Onu daima içimde taşıyorum. Onu yanımda hissediyorum. Fakat kendisi yok. Allahım! Ya hatıralarımızı mahvet veya onu bana iade et! Bu ayrılık beni öldürmeyecek kadar kuvvetli.

Bu ağaçların, bu havuzların, bu çiçeklerin hepsi ondan ve benden bir zerre saklar.

Beyaz boyalı evin önüne tekrar gelmiştik, içeri girdik. Sağ ve sol taraflarda iki büyük ayna vardı ve yukarı bir merdivenle çıkılıyordu. Burası yemek odamız dedi. Arkaları yüksek ve oymalı olan iki sandalye, dört köşe bir masanın etrafında karşı karşıya duruyordu. Çiçekli tabaklarda peçeteler vardı. İkinci bir odayı açtı. Kapalı pencerelelerde tül perdeler vardı ve çok süslü bir karyolanın yanındaki masada solmuş karanfiller duruyordu.

Masanın gözünden kırmızı kaplı bir defter çıkardı ve:

— Sana onun nasıl öldüğünü okumak istiyorum, dedi ve okumağa başladı:

«Biraz evvel doktor gitti. Yanına yaklaştığım zaman göz kapaklarını yavaş yavaş kaldırdı. Gözlerinde yaşlar ıyıldızlanıyordu. Soluk ve zayıf yüzünde ince bir tebessüm dolaşıyordu, Elimi avuçlarının içine aldı, benimle konuşmak istediğini söyledi. Ben ağlıyordum.

— Ağlama, dedi. Seni müteessir bırakmak istemiyorum. Artık öleceğimi hissediyorum, fakat verdiğin saadet bana cennette bile kâfi gelecektir. Allah senden razı olsun ve seni daima korusun.»

Sonra bir daha konuşmadı. Fazilet ve hayır dolu gökler bile onu yaşatmağa muktedir olamadı. Ben, deliler gibi ağlıyarak ancak aczimi gösterebildim. Sonra divardaki büyük resmin önüne geçerek diz çöktü ve şunları söyledi:

«Mukaddes sevgini taşıdığım için Allaha dua ediyorum. Senin olan şeyleri seviyorum ve ıztırabımda saadet buluyorum. İçimde ve hayatımda sen olduktan sonra, basacağım yerin ne ehemmiyeti var. Her gün seni yaşıyarak bin defa ölüyorum. Ölemediğim için bana darılma.»

Ayağa kalktı ve başını göğsüme dayıyarak ağlamağa başladı.

Balkona çıktık.

Gece yavaş yavaş iniyordu. Gökkubbenin altında yanan binlerce elektrik geceyi dolduruyordu.

(Samanyolu) doğrusunda şehrin camileri ağır dualar gibi göklere yüküseliyordu. Ağaçların semaya düşen süetleri acayip şekiller almağa başlıyordu. Gökler, ıztırap, kin, ihtiras, hayır ve neşe içinde, yuvarlanıp giden beşerin yeni bir akşamını temaşaya hazırlanıyordu. Dalların arasından kuğuların sularda dolaştıkları görünüyordu. Beraber oturdukları tahta kanepelere kuşlar konmuştu. Gözlerini semaya kaldırarak isyan edercesine şunları söyledi:

«Bu akıp giden gizli ve muannit şuur nedir, niçin bu âlem içinde bir insanın bir solucandan farkı yok? O bir ot, bir parça toprak ve ya kurtlara yem oldu, fakat bu sağır, hiçbir şeye aldırılmıyan tabiat devam edip gidiyor!»

Tekrar hıçkırma hıçkırma ağlamağa başladı: «Ondan başka herşey aynı» dedi.

Ağaçların üstündeki bulutlar dağılmıştı. Uzaklardan karışık sesler geliyordu. Ay, (Samanyolu) karşıdaki camilerin hizasından yükseliyor ve insanı tabiatla, camilerin mürasebetinden doğan felsefi bir düşünceye sevk ediyordu.

Gölgelerin ve ziyaların titreştiği havuzda, sarı yapraklar uçuşuyordu.

Hüsnü Güler

DÜĞÜN VE EVLENMELER

Yazar: Tefik Vural

Köy Düğünleri

Trabzonda köy düğünleri ile şehir düğünleri arasında bazı ayrılıklar mevcut olduğu için; köy düğünlerini burada ayrı bir bahis olarak ele almak icap eder. Gerçi görücü, sözküşme, nişan ve yenge işleri şehirle aynıdır. Esasen ben de burada şehirle aynı olan kısımları bir tarafa bırakıp daha ziyade ayrılık gösteren adetleri ortaya koyacağım:

Trabzon köy düğünlerinde «Başlık» denilen bir usul vardır. Başlık oğlan tarafından kız tarafına verilen muayyen bir paradır. Bu paranın miktarı pazarlığa bağlıdır. Kız babası bu paranın üstüne bir misli daha para katar, kızının cihazını yapar. Bundan maada köyde nişan yapılırken verilen nişan yüzüğü ile birlikte bir çift te küpe gönderilir. ayrıca nişan takımına yedi adet çenber koymak şarttır. Cihaz olarak verilen ağırlık arasında beşibirlik, altın tepelik, yahut bir dizi altını

havi ahlık verilir. Şehir düğünlerinde ise ancak hali vakti yerinde olanlar ağırlığa altın bilezik veya pantantif gibi mücevherat koyarlar. Her iki taraf anlaşığı takdirde malî vaziyeti müsait olmıyanlar bu usule riayet etmek mecburiyetinde değildir. Köy gelinlerine cihaz takımı olarak en çok iki sandık giyecek eşya ile birlikte bakır sahan, kazan, tava, tencere, süzgeç gibi yemek takımı da verilir. Gelinin cihazı sandığına; başından yalnız bir nikâh geçmiş bir kadın tarafından doldurulur. Buna son derece dikkat edilir. Çünkü, başından birkaç nikâh geçmiş kadınlara bu iş yaptırılırsa; gelin de aynen bu kadının akibetine uğrarmış diye bir inanış vardır.

Köy düğünlerinde çeyiz götürme işi gelin götürme sırasında ve bir arada yapıldığı için ayrıca buraya yazmaya lüzum görmiyorum.

Köyde Kına gecesi

Köy düğünlerinde, kuzevinde kına gecesi yapmak için gündüzden

çıgırıcı tarafından çağrılan davetliler kızın babaevinde toplanırlar. Et-

raftan getirilen; kaval, tulum, kemençe gibi halk çalgıları çalınır, karşılıklı türküler söylenir. İlerde horonlar kısmında bahsedeceğimiz şekilde muhtelif çeşitte horon oyunları oynanır. Bu oyun ve eğlenceler geçvakte kadar devam eder. Bir ara oyunlara fasıla verilerek yemekler yenir. Yemeği müteakip gelin telli duvaklı olduğu halde ortaya getirilerek aşağıdaki ilâhi hep bir ağızdan yanık bir ahenkle söylenerek merasime devam olunur ki buna gelini orta yapma adeti denir:

Büyük evin küçük kızı
Gecelerin tek yıldızı
Anasını kızsız koydu
Kaplarnı susuz koydu
Tavukları yemsiz koydu

Geline lâyük bir baba
Ağlayaydı kaba kaba
Canım baba gözüm baba
Verme beni eloğluna
Salma beni gurbet ele

Büyük evin küçük kızı
Gecelerin tek yıldızı
Anasını kızsız koydu
Kaplarnı susuz koydu
Tavukları yemsiz koydu

Geline lâyük bir ana
Ağlayaydı yana yana
Canım ana gözüm ana
Verme beni eloğluna
Salma beni gurbet ele

Büyük evin küçük kızı
Gecelerin tek yıldızı
Anasını kızsız koydu
Kaplarnı susuz koydu
Tavukları yemsiz koydu

Geline lâyük bir teyze
Ağlayaydı düze düze

Canım teyze gözüm teyze
Verme beni eloğluna
Salma beni gurbet ele

Büyük evin küçük kızı
Gecelerin tek yıldızı
Anasını kızsız koydu
Kaplarnı susuz koydu
Tavukları yemsiz koydu

Geline lâyük bir dayı
Ağlayaydı kâhi kâhi
Canım dayı gözüm dayı
Verme beni eloğluna
Salma beni gurbet ele

Büyük evin küçük kızı
Gecelerin tek yıldızı
Anasını kızsız koydu
Kaplarnı susuz koydu
Tavukları yemsiz koydu

Geline lâyük bir kardaş
Ağlayaydı yavaş yavaş
Canım kardaş gözüm kardaş
Verme beni eloğluna
Eloğluna giden gelmez
Gelirse de hayır etmez.

Orta

Bu ilâhi söylenerek davetlilerin ortasına getirilen gelin ilâhinin verdiği hüznle yavaş yavaş ağlamağa başlar. Ve orta merasimi bu şekilde başlamış olur.

Evvelâ gelinin yengesi eline bir bakır tas alıp davetliler arasında dolaştırır. Bu tasın içine her davetli arzu ettiği kadar bir para atar. Tasın içinde toplanan paralar tasla birlikte gelinin kucağına konur. Yukarıdaki ilâhi söylendiği sırada da gelinin bütün akrabaları kızın başına bir çenber atarlar. Bu suretle gelinin başında «Çenber» adı verilen

— Arkası 32 ci sayfada —

Geliyor

Yükselmiş bacadan servi gibi boy
Geliyor ufuktan izi göründü,
Deniz! Yer harınla, tâ bağına koy
Geliyor, geliyor, izi göründü;
Gönlümün baharı renge büründü.

Günler dolmuş, saat bulmuş yerini
Gönül sevmiş «Köylü» denen birini
Akıtacak açık alın terini;
Geliyor, geliyor izi göründü,
Gönlümün baharı renge büründü.

Alnımın teriyle pişmiş çorbamı,
Toprak kokan yerli maldan urbamı
İlim ve fen ile dolu torbamı
Alayım sırtıma; izi göründü,
Gönlümün baharı renge büründü.

Selâm maviliğe, yıldıza selâm
Gence, ihtiyare ve kıza selâm
Beni yolcu eden şen yaza selâm
Geliyor ufuktan izi göründü;
Gönlümün baharı renge büründü.

Niyazi Özzaim

Halkevi amatörleriyle hasbihal

TIYATRO VE UNSURLARI

— 9 —

Yazan : Mehmet Alper

Seyirci

Seyirci, tiyatro bahsinde en ehemmiyetli mevkii işgal eden unsurlardan biridir. Onun yokluğu, san'atın tecellisini imkânsız bırakan engellerin başında gelir.

Bilindiği gibi tiyatro bir kitle sanatıdır. Şüphesiz her hangi bir sanat ta kitle için ve kitle hesabına icra edilir. Fakat, kitleyi karşısına almadan ve sadece ihtiyaçlarına cevap vermek için... Tiyatro sanatının icra edilebilmesi içinse kitlenin huzur ve mevcudiyeti şarttır.

Şunu iyi bilmek lâzımdır ki, muharrir eserini seyirci için yazar ve tiyatro, yediiktidarında bulunan bütün güç ve vasıtaları seyirci hesabına ortaya koymağa çalışır. eğer seyirci olmasaydı muharrir eserini ne diye yazacak, rejisör kim için çalışacak, aktör heyecanını kimden alacak ve maharetini kime gösterecekti?

Kadim tiyatro dinî bir âyin, seyirci ise ruhunu ilâhlara bağlayan bir âbitti. Bugün ise ruhunu sanatla gıdalandıran ve bir taraftan da sanat hesabına hüküm veren bir kitle mevkiinde bulunuyor.

Tiyatro dinî âyin şeklinden çıkıp da sanat hüviyetini iktisap ettiği gündenberi seyircinin tiyatro ile alâka ve iştiraki değişmiştir. Yani, sanat tiyatrosunda seyirci, mühim bir unsur olarak iştirak vazifesi almıştır. Fakat bu vazife ve bu değişiklik seyirci dediğimiz kitleyi sınıflara ayırmış, sınıfların sanat karşısında duydukları haz ve telezzüzün birbirinden ayrılığı da tiyatroyu dil, veçhe ve öz bakımlarından başka başka vedilerde yürümeğe mecbur etmiştir.

Birinci cihan harbinden sonraki cereyanlar bu sınıfları ortadan kaldırmış ve seyirci kitlesi namı al-

ında bütün bu sınıflar tiyatrodan yanyana gelmişlerdir. İşte şimdiki tiyatro müşterek bir dille bir tek fikri aşılamağa ve tek bir kalite üzerinden ya neşe ve yahut yeis vermeğe çalışıyor.

Bununla beraber, unutulmalıdır ki bugün tiyatrodan, sınıf farkı gözetmeden tek bir dille konuşmasına ve halka hitap etmek yolunu takip etmesine rağmen seyirci namı altında karşısında mevki alan ayrı görüş, ayrı yaradılış ve ayrı zevke sahip kimselerden müteşekkil bir kitleye cevap vermek ve onu tatmin etmek mecburiyetindedir. Bu, nasıl ve ne ile mümkündür?

Tiyatronun, her ayrı yaradılışa, her istediği an ve zamanda cevap vermesine, daha âmiyane bir tabirle şöyleyim: seyircinin her yolduğu yerde han kurmasına imkân olmayacağı cihetle bu ayrı ayrı görüşe, ayrı ayrı zevke ve ayrı ayrı yaradılışa sahip kitlenin (Dikkat) ve (Mahviyet) gibi iki müşterek vasıfla birlik ve beraberliği temin etmeleri şarttır. İşte seyirciden beklenen şey ve en ileri bir tiyatro unsuru olmasını icabettiren sebep te budur.

İnkâr edilemez bir hakikattir ki, mükemmel bir tiyatro yapmak — iştirak vazifesi dolayısıyla — nisbeten seyircinin elinde olan bir iştirak. Tiyatro seyircisi, kendisini canbaz hane müşterisinden farklı görmelidir. Tiyatro seyircisi, basit ve bayağı bir düşünüşle hükmünü parasına geçiren bir müşteri mevkiinde bulunmamalıdır. Tiyatro seyircisi, öksürüğünü içinde susturmak, kahkahasını dudagında eritmek, sıra arkadaşıyla konuşmasını perde sonuna bırakmak ve nihayet büyük bir kitle halinde tek kulak ve tek ruh kesilmesini bilmek gibi dikkatli ve fera-

gatlı olmalıdır. İşte böyle bir seyirci huzuriyle icara edilen tiyatrodan, bir sanat olarak tecellisi beklenebilir. İyi dinlemesini ve temsili dikkat ve sükûnetle takip etmesini bilen seyirci karşısındaki aktörün göstereceği maharet, kötü seyirci karşısında oynayan aktörün ibraz edeceği sanattan çok farklıdır.

Aktör, sahnenin dördüncü duvarı addettiği perde kısmından, kara, korkunç bir boşluk halinde gözüne ilişen seyirci yığını tarafından iyidikkat ve iyi alâka gördüğü, sessizlik ve sükûnet hissettiği anda heyecanı artar, kendini tarif edilmez duygu dalgalarına kaptırır ve kadem kadem yükselerek, sanat yapmak imkânlarına malik olur. Aktörün kendinden geçtiği, füsunlu bir hava içinde, ruhuna ve şuuruna hâkim olan rolünün tesiri altında benliğinden uzaklaştığı bu anda seyircinin kendi mevcudiyetini aktöre duyurmaması lazımdır.

Bütün bu saydıklarımız aktör görüşüne, aktör duyusuna ve aktör düşünüşüne göre böyledir. Bunlar her seyirci tarafından — bühassa bizde bilinen ve takdir edilen şeyler değildir. Bence tiyatromuzun yükselmesi ve halkımızın tiyatro sanatına karşı rağbet hafta muhabbeti isteniliyorsa seyirci sıfatıyla kendisine mevki, rolü belletilmeli, ne olduğu anlatılıp öğretilmelidir. Ona, dikkat ve sükûnetle tiyatro takip etmenin medeni bir terbiye işi ve fındık fıstık yiyerek, gürültü şamata çıkararak sözüm ona tiyatro seyretmenin de bir mecliste burun karıştırmak kadar kaba, gülünç ve terbiyesizce ve hareket olduğunu telkin etmek lazımdır. Zannediyorum ki en basit düşünceli ve en sathî görüşlü bir seyirci kitle bile

() Halkevi Haberleri ()

Lozan günü

Bu yıl Lozan günü fevkalâde büyük bir törenle kutlanmış ve günün müstesna ehemmiyeti heyecanla yadedilmiştir.

Halkevi reisimiz Abdullah Günelin oir nutku ile açılan törende kalabalık bir halk kitlesi hazır bulunmuş ve gençlerimiz tarafından verilen söylevler, okunan şiirlerden sonra törene son verilmiştir.

Dil ve müzik kursları

Evelce açılmış olan yabancı dil ve müzik kurslarından başka bir de hava tehlikesinden korunma kursu açılmıştır.

bu gibi telkinlerle hakiki hüviyetini iktisap edebilir. Hele bizim her şeyi kolayca benimsiyebilen halkımız.

Son

Mehmet-Alper

Resim sergisi

Halkevimiz güzel sanatlar kolu tarafından büyük emekler pahasına hazırlanıp valimizin veciz bir nutku ile açılan resim sergisi çok rağbet görmüş ve günlerce halkın ziyaretine açık bulundurulmuştur. Bu sergide derece kazanan gençler taltif edilmişlerdir.

Kızıl çağlıyan piyesi

Evimiz temsil kolu tarafından (Kızıl çağlıyan) adlı piyes temsil edilmiş ve kalabalık bir halk kitlesi tarafından seyredilmiştir.

Yurddaşlara yardım

Sosyal yardım kolunuz tarafından iki ay içinde 142 hasta yurddaş muayene edilmiş ve bunlardan çok fakir olan 51 kişinin reçeteleri parasız yapılmıştır.

Maipus yurddaşlar

Halkızımızın istitadesine daima açık bulundurulan kitap salonumuz celbettiği birçok gazete ve mecmuaları ceza evinde mevkuf ve mahpus yurttaşların okumalarına ve aydınmalarına hasretmiştir.

Radyofonik komedi

Temsil kolumuz tarafından radyofonik olarak dört defa komedi yayıntıları yapılmıştır.

Düğün ve Evlenmeler

—Baştarafı 27 ci sayfada —

bir hayli başörtüsü yığılır . Biraz sonra paralar ve çenberler kaldırılır ki bu paralar yengeye, çenberler ise gelinin şahsına aittir.

Bu merasim tamamlanınca davetliler dağılır . Yenge ve hususi kına yakıcı tarafından gelinin ayaklarına, ellerine ve başına kına yakılarak yatırılır.

Arkası var
Tevfik Vural

ABONE ŞARTNAMESİ : Her yer için yıllığı ((150)) kuruştur.
Halkevi Dil ve Edebiyat kolu tarafından iki ayda bir defa çıkar .
Mesul müdürü : ABDULLAH GÜNEL — Erkek ortaokulu müdürü
ve HALKEVİ REİSİ

Basıldığı yer : YENİYOL matbaası — Trabzon

Bugün çıkmakta olan Halkevi Dergilerinin listesi

<u>Derginin Adı</u>	<u>Çıkaran Halkevi</u>	<u>Kaç günde bir çıktığı</u>
<i>Ar</i>	<i>Gaziantep</i>	<i>2 Ayda bir</i>
<i>u</i>	<i>Çorum</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>es</i>	<i>Kars</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>er</i>	<i>Kayseri</i>	<i>15 günde</i>
<i>ler</i>	<i>İzmir</i>	<i>2 Ayda bir</i>
<i>kevi</i>	<i>Manisa</i>	<i>15 günde</i>
<i>uy</i>	<i>Adana</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>n</i>	<i>Eskişehir</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>adağ</i>	<i>Denizli</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>almas</i>	<i>Trabzon</i>	<i>2 Ayda bir</i>
<i>aynok</i>	<i>Diyarbakır</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Konya</i>	<i>Zonguldak</i>	<i>15 günde</i>
<i>Ordokuz Mayıs</i>	<i>Balıkesir</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Taşpınar</i>	<i>Konya</i>	<i>15 günde</i>
<i>Türk Akdeniz</i>	<i>Samsun</i>	<i>15 günde</i>
<i>Ün</i>	<i>Afyon</i>	<i>Ada bir</i>
<i>Uludağ</i>	<i>Antalya</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Yeni Türk</i>	<i>İsparta</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Halk Bilgisi</i>	<i>Bursa</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Haberleri</i>	<i>Eminönü</i>	<i>Ayda bir</i>
	<i>Eminönü</i>	<i>Ayda bir</i>

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/801789
DERGİLER İNAN : TRABZON HALKEVİ KÜLTÜR DERGİSİ 13
(1944) Markası: MARKASIZ Bulunduğu Yer: - Konusu: TÜRKÇE

